

Pr. Conf. univ. dr. NICOLAE RĂZVAN STAN
(coordonator)

**Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța
dintre Dogmă, Spiritualitate și Liturghie**

**Mitropolia Olteniei
Consiliul Județean Dolj
Universitatea din Craiova – Facultatea de Teologie Ortodoxă
Centrul de Spiritualitate și Îndrumare Psiho-Pastorală (CSIPP)**

**Pr. Conf. univ. dr. NICOLAE RĂZVAN STAN
(coordonator)**

**PĂRINTELE PROFESOR DUMITRU
STĂNILOAE SAU CONSONANȚA DINTRE
DOGMĂ, SPIRITUALITATE ȘI LITURGHIE**

ediția a doua

Volum tipărit cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
† Dr. IRINEU,
Arhiepiscopul Craiovei
și Mitropolitul Olteniei

**Editura Universitaria
Editura Mitropolia Olteniei
Craiova, 2019**

Lucrare apărută sub egida *Centrului de Spiritualitate și Îndrumare Psiho-Pastorală (CSIPP)* al Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea din Craiova.

Coperta I: *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae la masa de lucru*, pictură murală-frescă, autor Grigore Popescu-Muscel, Biserica Izvorul Tămăduirii, Mănăstirea Lainici-Gorj.

Tehnoredactare (DTP): Nicolae Răzvan Stan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Părintele profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie / coord.: pr. conf. univ. dr. Nicolae Răzvan

Stan. - Craiova: Universitaria: Editura Mitropolia Olteniei, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1542-7

ISBN 978-606-731-061-0

INTRODUCERE:

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre teologie și viață

Părintele Dumitru Stăniloae face parte din pleiada marilor personalități ale teologiei, culturii și filosofiei creștine române și universale care a reușit să creeze un sistem de gândire și de viață religioasă de o profunzime inegalabilă. Considerat de Heidegger – potrivit mărturiei acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga¹ – „al doilea gânditor creștin” al secolului XX (remarcă subiectivă a filosofului respectiv, el rezervându-și primul loc) și caracterizat de marii teologi ai epocii drept unul din reprezentanții de cinste ai teologiei creștine, Părintele Stăniloae este teologul care reușește să creeze cadrul cel mai profund de dezbateră a ideilor teologice din complexul vast al viziunii biblice, patristice, precum și al teologiei, filosofiei și culturii contemporane.

Născut la 16 noiembrie 1903, în localitatea Vlădeni, județul Brașov, din părinții Irimie și Reveca, tânărul Dumitru Stăniloae urmează școala primară din satul natal, între 1910-1916, iar din 1917 se înscrie la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. În 1918 primește o bursă din partea Fundației „Emanuil Gojdu”.

Marele mitropolit Nicolae Bălan al Ardealului, cel care a sprijinit formarea intelectuală a mai multor tineri prin trimiterea lor la studii în străinătate, îi oferă, în 1922, o bursă la Facultatea de Teologie din Cernăuți. După un an de studiu, din cauza metodei scolastice prin care era predată teologia ortodoxă aici, el părăsește această facultate și merge la București pentru a urma Facultatea de Litere. Întâlnirea din 1924, de la București, cu mitropolitul Nicolae Bălan va schimba pentru totdeauna destinul tânărului Stăniloae. Acesta îl convinge să se întoarcă la Cernăuți și să-și finalizeze studiile teologice, oferindu-i în acest sens o nouă bursă de studii. În 1927 absolvă această facultate cu teza de licență: *Botezul copiilor*. Tot în același an, același mitropolit Nicolae Bălan îi acordă o nouă bursă de studii la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Atena pentru

¹ ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului, „Generația Stăniloae”, în vol.: *Persoană și Comuniune: prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu, Sibiu, 1993, pp. XVII, XVIII.

documentare în vederea întocmirii tezei de doctorat. Întors la Cernăuți, în 1928, susține teza de doctorat cu titlul: *Viața și activitatea patriarhului Dosofteiu al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești*.

În perioada 1928-1930, studiază la mai multe universități din München, Berlin, Paris și Belgrad. Acum începe să se ocupe în mod deosebit de opera Sf. Grigorie Palama, Sfânt Părinte care-l va ajuta să redescopere și să redea într-o nouă lumină caracteristicile esențiale ale teologiei ortodoxe. Dacă până la descoperirea Sf. Grigorie Palama studentul și tânărul teolog Dumitru Stăniloae era bulversat de prezența scolasticismului în sânul teologiei ortodoxe de școală, de acum înainte parcursul său teologic va cunoaște o dezvoltare mult mai puternică în duhul Tradiției și al spiritualității autentice.

În 1929 îi este publicată, la Cernăuți, teza de doctorat și este numit profesor suplinitor la Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu. Aici, timp de 17 ani, va preda *Teologia Dogmatică* (1929-1946), *Apologetica* (1929-1932; 1936-1937), *Pastorală* (1932-1936) și *Limba Greacă* (1929-1934). Este numit „profesor provizoriu” la această academie, în 1932, iar din 1935 devine „titular definitiv”.

În 1931 îi apare la Sibiu lucrarea *Catolicismul de după războiu*, iar în 1932, la 25 septembrie, este hirotonit preot.

Începând cu 1 ianuarie 1934, i se încredințează conducerea ziarului *Telegraful Român*, fiind redactor responsabil al acestei publicații timp de 12 ani, mai exact până la data de 13 mai 1945. Din 1936, Dumitru Stăniloae este numit rector al Academiei Andreiene, funcție pe care o va ocupa până în 1946.

În perioada în care a activat la Sibiu, i-au fost publicate mai multe cărți, dintre care amintim: *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama* (1938); *Ortodoxie și românism* (1939); *Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și Ortodoxie* (1942) și *Iisus Hristos sau Restaurarea omului* (1943). Tot în vremea în care se găsea la Sibiu, Părintele Stăniloae începe și munca de traducere a mării sale capodopere teologice *Filocalia*, aici fiind publicate și primele patru volume ale acestei prestigioase colecții (1946-1948).

Odată cu instaurarea regimului comunist în România (1944-1945), Părintele Stăniloae va cunoaște o serie de îngrădiri și prigoniri. Atitudinea sa anticomunistă manifestată prin articolele și studiile publicate în *Telegraful Român* și în *Gândirea*, precum și prietenia cu Nichifor Crainic sunt motivele principale care vor duce la îndepărtarea sa din fruntea *Telegrafului Român* și a Academiei Andreiene, precum și la pierderea calității de profesor din cadrul acestei academii teologice. În mod repetat,

primul ministru Petru Groza a cerut personal toate aceste lucruri. Pentru că mitropolitul Nicolae Bălan refuza să facă vreo nedreptate față de Părintele Stăniloae și să ia astfel de măsuri negative, Petru Groza l-a amenințat pe acesta că dacă nu va renunța la Părintele Stăniloae va desființa Academia Teologică de la Sibiu. După ce i s-a explicat situația existentă, Părintele Stăniloae și-a prezentat demisia din funcția de rector, la data de 7 februarie 1946. La Sibiu rămâne până în decembrie 1946, unde va mai preda *Teologia Dogmatică*.

Începând cu ianuarie 1947, este transferat „prin transfer” la Facultatea de Teologie din București, la catedra de Ascetică și Mistică. Desființându-se această catedră, el va rămâne profesor pe disciplina *Teologie Dogmatică și Simbolică* pentru cursurile cu doctoranzii.

Urmărit permanent de securitate – acesta fiind principalul motiv pentru care a fost adus la București – Părintele Stăniloae este arestat la data de 4 septembrie 1958 din cauza politicii sale „reacționare” față de regimul comunist. Timp de 5 ani va fi încarcerat la Jilava și la Aiud, alături de mai mulți teologi și intelectuali români, dintre care amintim pe: Liviu Galaction Munteanu, Ilarion Felea, arhimandriții Sofian Boghiu și Benedict Ghiuș, filosoful și poetul Grigorie Popa și filosoful Petre Pandrea.

Eliberat din închisoare, în ianuarie 1963, va fi încadrat ca funcționar la Biblioteca Sfântului Sinod. Din octombrie, același an, va fi reintegrat ca profesor la Facultatea de Teologie din București, unde va activa până în 1973.

Începând cu 1965, pentru a arăta Occidentului „preocuparea” regimului comunist din România pentru „promovarea” libertății religioase, Departamentul Cultelor îi solicită Părintelui Stăniloae să scrie articole și studii cu conținut teologic.

Perioada petrecută în închisoare îl ajută pe Părintele Stăniloae să se apropie mult mai mult de Dumnezeu și să conștientizeze importanța deosebită care trebuie acordată timpului. Principiul care stă la baza muncii asidue întreprinse de Părintele Stăniloae este următorul: timpul trebuie să fie umplut cu fapte bune și să fie valorificat la maxim, adică să nu fie lăsat să treacă la voia întâmplării pe lângă noi. În acest sens, sunt monumentale cuvintele sale rostite față de cei care l-au întrebat de ce se mai ostenește să scrie în condițiile în care cenzura comunistă refuză să-l publice: „Mai bine să muncești degeaba, decât să stai degeaba”.

Acest principiu îl face să muncească fără încetare și să realizeze o serie de traduceri din Sfinții Părinți (Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Chiril al Alexandriei, Sf. Simeon Noul

Teolog etc.), însoțite de bogate note explicative de un conținut teologic inepuizabil, să scrie o mulțime de studii și cărți, și să participe la o serie de conferințe internaționale.

Dintre lucrările cele mai reprezentative publicate în această perioadă, amintim: *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, volumele 1-3 (1978); *Spiritualitatea Ortodoxă: Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe* (1981); *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă* (1986); *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu* (1987); *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă* (1990); *Reflexii despre spiritualitatea poporului român* (1992); *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos* (1991); *Iisus Hristos, Lumina lumii și Îndumnezeitorul omului* (1993); *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea* (1993) etc.

Începând cu 1968, este invitat să conferențeze la mai multe instituții teologice din lume, precum: Freiburg, Heidelberg, Oxford, Tübingen, Paris, Tesalonic, Atena, New York, Boston, Berna, Geneva, Ierusalim etc.

Recunoașterea internațională a operei și personalității complexe a Părintelui Stăniloae este concretizată prin acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* de către mai multe instituții teologice din lume, precum: Facultatea de Teologia Ortodoxă a Universității din Tesalonic (1976), Institutul Ortodox „Saint Serge” din Paris (1981), Facultatea de Teologie din Belgrad (1982), Facultatea de Teologie a Universității din Atena (1991) și Facultatea de Teologie a Universității din București (1992). În 1980, Universitatea din Tübingen îi acordă premiul „Dr. Leopold Lucas”, iar, în 1981, Biserica Anglicană îi conferă distincția „Crucea Sfântului Augustin din Canterbury”.

În 1990, odată cu schimbarea regimului comunist, este ales membru corespondent al Academiei Române, iar din 1992 devine membru activ al acestei înalte instituții culturale.

Trece la cele veșnice, la 4 octombrie 1993, la vârsta patriarhală de 90 de ani, și este înmormântat în Cimitirul Cernica de lângă București.²

² Pentru mai multe detalii biografice, a se vedea următoarele lucrări: MIRCEA PĂCURARIU, „Preotul Profesor și Academician Dumitru Stăniloae – Câteva coordonate biografice”, în vol.: *Persoană și Comuniune: prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, pp. 1-15; LIDIA STĂNILOAE IONESCU, „Lumina faptei din lumina cuvântului”: *Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, ediția a II-a revăzută, Ed. Humanitas, București, 2005; DUMITRU STĂNILOAE, *Opere complete, vol. 1, Cultură și duhovnicie: articole publicate în Telegraful Român (1930-1936)*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012.

sau consonanța dintre Dogmă, Spiritualitate și Liturghie

Opera Părintelui Stăniloae este impresionantă, numărând un număr mare de cărți, traduceri, studii, articole, interviuri și recenzii. Principalele sale lucrări sunt traduse în mai multe limbi precum: engleză, franceză, germană, greacă, italiană, sârbă etc.

Profund ancorată în gândirea patristică și în spiritualitatea filocalică, fidelă în totalitate doctrinei ortodoxe și în dialog permanent cu filosofia și cultura vremii, opera Părintelui Stăniloae se constituie ca un tezaur neprețuit al teologiei și culturii române și universale. Prin ideile dezbătute, conținuturile definite și perspectivele oferite, Părintele Stăniloae reușește să creeze un sistem unic de gândire și de viață în care teologia ortodoxă se regăsește în forma sa autentică, iar filosofia și cultura creștină își recâștigă adevărata identitate și finalitate.

Părintele Stăniloae reușește în mod admirabil să prezinte în aceeași unitate organică dogma, spiritualitatea și cultul Bisericii și să arate consonanța permanentă care există între credință și viață. Prin opera și viața sa, el se impune ca o sursă nepuizabilă de gândire teologică, un model mereu actual de teolog și un interpret fidel al Tradiției. Pentru teologul ortodox, Părintele Stăniloae este și rămâne permanent acel reper viu care atrage, vivifică și plasează gândirea în sferile înalte ale cugetării de Dumnezeu.

Având în vedere importanța deosebită pe care Părintele Stăniloae o are în mod special pentru teologia ortodoxă și ținând cont de faptul că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din 25 octombrie 2011, a decis ca anul 2013 să fie declarat pentru școlile teologice din Patriarhia Română *Anul comemorativ „Dumitru Stăniloae”*, la nivelul Facultății de Teologie Ortodoxă din Craiova s-a luat hotărârea organizării unui simpozion teologic prin care să se aducă în dezbatere personalitatea complexă și opera teologică impresionantă a marelui teolog român Părintele Dumitru Stăniloae.

Cu binecuvântarea, ajutorul permanent și implicarea directă a Înaltpresfințitului Părinte Acad. Prof. univ. dr. Irineu Ion Popa, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, acest simpozion a avut loc la Craiova, în zilele de 25-26 noiembrie 2013.

Intitulat *Dogmă, Spiritualitate și Liturghie. Contribuția Bisericii din Oltenia la promovarea și valorificarea teologiei Părintelui Dumitru Stăniloae*, simpozionul a fost organizat de către Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova în colaborare cu Mitropolia Olteniei, Universitatea din Craiova, Consiliul Județean Dolj, Biblioteca Județeană „Alexandru și

Aristia Aman” și Centrul de Studii Teologice și Interreligioase din cadrul Universității din Craiova.

La acest simpozion au fost prezenți profesori de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din București, Cluj-Napoca, Sibiu, Arad și Craiova, precum cadre didactice și cercetători de la alte instituții academice din țară. Totodată, este demn de amintit faptul că pe durata desfășurării lucrărilor acestui simpozion la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman” au fost organizate două expoziții de carte: *Carte bisericească de patrimoniu și Opera Părintelui Dumitru Stăniloae în colecțiile bibliotecii*.

Volumul de față prezintă într-o nouă ediție, cea de-a doua, lucrările simpozionului organizat de către Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova: *Dogmă, Spiritualitate și Liturghie. Contribuția Bisericii din Oltenia la promovarea și valorificarea teologiei Părintelui Dumitru Stăniloae*, în perioada 25-26 noiembrie 2013. De amintit că prima ediție a acestui volum a apărut în 2015 sub egida celor două edituri: *Mitropolia Olteniei (Craiova)* și *Cetatea de Scaun (Târgoviște)*.

Nădăjduind că lucrarea de față va constitui un suport important în ceea ce privește analiza, evaluarea, aprofundarea și promovarea teologiei Părintelui Dumitru Stăniloae, rugăm pe Bunul Dumnezeu să sădească în sufletele și în inimile cititorilor duhul înțelegerii și al sensibilității duhovnicești.

Pr. Conf. univ. dr. NICOLAE RĂZVAN STAN

HRISTOLOGIA PRECALCEDONIANĂ ÎN GÂNDIREA PĂRINTELUI PROFESOR DUMITRU STĂNILOAE

IPS Prof. univ. dr. IRINEU ION POPA*
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

Personalitate complexă, permanent frământat de tainicul descoperirii lui Dumnezeu în teologia experienței duhovnicești, eruditul nostru teolog și preot profesor Dumitru Stăniloae a lăsat în vistieria teologică a Bisericii un tezaur de scrieri inegalabil. Mii de pagini de carte, sute de studii și articole construite pe axa teologiei vii și mărturisitoare, lucrarea sa a „căutat să adâncească filosofic dogmele Bisericii Ortodoxe și să le exploateze ținuturile de penumbră ale teologumenelor, deși știa că pe înălțimile cugetării creștine sunt furtuni puternice și fulgerele ereziei pot nimici într-o clipă strădania de o viață întregă a «teosofului creștin»”.¹ Dar, de fiecare dată, Părintele a reușit să depășească cu mult extremele intelectualiste și scolasticiste ale unora, atât de prezente în teologia timpului său, și să păstreze adevărata teologhisire. Conștient de pericolul unor abordări subjugate de clișee și stereotipii străine duhului ortodox al Sfinților Părinți, Părintele Profesor a așezat mai întâi în cugetarea și scrisul său cuvântul Scripturii care „în intimitatea sufletească a teologului trebuie să se îmbrace în dogoarea convingerilor, în noutatea cuceritoare a unor prezentări care tratează o nouă descoperire a evidențelor adevărului său”.² Tocmai datorită acestui fapt, opera Părintelui a devenit pentru Ortodoxia românească și universală o mărturisire tainică a adevărului dumnezeiesc, însemnând pas cu pas necesarul urcușului nostru spre cunoașterea lui Dumnezeu și spre mântuirea sufletelor noastre.

Teologia promovată de Părintele Profesor Dumitru Stăniloae este concentrată pe dimensiunea interacțiunii personale a omului cu

* Facultatea de Teologie Ortodoxă / Centrul de Spiritualitate și Îndrumare Psiho-Pastorală (CSIPP) – Universitatea din Craiova.

¹ EMILIAN VASILESCU, *Apologeți creștini, români și străini*, Ed. Cugetarea – Georgescu Dalafares, București, 1941, p. 79.

² DUMITRU STĂNILOAE, „Opera teologică a lui Nichifor Crainic”, *Gândirea*, nr. 4/1940, p. 205.

Mântuitorul Hristos, în comuniunea Preasfintei Treimi. Astfel, noțiunea de „*persoană*” a devenit pentru Părintele „lentila prin care el a privit lumea, omul și pe Dumnezeu. Ea i-a servit drept cadru atotcuprinzător al operei sale, fiind probabil cea mai importantă cheie hermeneutică pentru înțelegerea acesteia”.³ Deci, prin intermediul persoanei, Părintele Profesor a analizat actul suprem de restaurare a „*chipului nemuritor al lui Dumnezeu din om*”. Evident, pornind de aici, întreașa sa problematizare s-a transpus atât de precis în legătura ipostatică dintre cele două firi ale Mântuitorului Hristos, dumnezeiască și omenească. Această relație ne arată că „Acela ce Se naște ca om din Maica Lui există ca Persoană veșnică de mai înainte, adică din veci, deci că El își ia omenescul din ea, dar nu vine la existență întru totul din ea. Dacă s-ar fi născut ca orice om, El ar fi fost numai om, dar nu Dumnezeu din veșnicie și deci capabil să învingă moartea prin înviere”.⁴ Înțelegând acest raport dintre cele două firi în Persoana Mântuitorului Hristos, Părintele își consolidează argumentația pe gândirea și experiența Sfinților Părinți, adăugând la aceasta, pentru o mai bună și mai eficientă înțelegere a subiectului dat, evlavia lor și contextul istoric în care și-au elaborat opera.

De asemenea, este demn de subliniat faptul că în preocupările Părintelui Stăniloae un loc aparte l-a avut interesul pentru hristologia ante și post-calcedoniană. Într-o analiză teologică a acestei perioade, eruditul nostru teolog a concentrat o veritabilă sinteză a gândirii orientale și a prezentat o preocupare permanentă a Sfinților Părinți direcționată pentru lămurirea acestor adevăruri de credință. Mai mult, Părintele Stăniloae, urmărind principalele direcții ale teologiei sale și-a trasat adevărat cu prisosință aplecarea manifestă pentru gândirea și scrisul Sf. Chiril al Alexandriei. Desigur, evaluarea dogmatică a operei chirilieni este fără îndoială pe deplin justificată în teologia Părintelui Profesor, pentru că lucrarea acestui Sfânt Părinte a început înainte de Sinodul de la Efes, ca reacție la erezia nestoriană, și s-a prelungit în hristologia calcedoniană. Această lungă perioadă de timp, marcată de atâtea frământări teologice, este o lucrare providențială a Duhului Sfânt începută în zorii Creștinismului, prin statornicirea învățăturii dogmatice în Biserică. Părintele Stăniloae, cunoscând importanța acestei vremi spunea despre

³ IEROM. CALINIC BERGER, *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească a Părintelui Dumitru Stăniloae*, trad. ierom. Nectarie Dărăban, Ed. Deisis, Sibiu, 2014, p. 35.

⁴ PR. PROF. DUMITRU STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Basilica, București, 2013, p. 16.

Sf. Chirilă că „a avut meritul principal în apărarea credinței creștine, punând în evidență faptul că Mântuitorul Hristos este Însuși Fiul lui Dumnezeu, întrupat ca om, răstignit și înviat în această calitate. Erezia lui Nestorie ar fi ținut mai departe pe Dumnezeu închis în cer, subliniază Părintele Stăniloae, necoborât între oameni, ca unul dintre ei, care primind moartea pentru ei, a înviat ca om, punând temelia învierii noastre. Învățătura aceasta, reluată azi de formațiile neoprotestante, ne-ar fi ținut mai departe despărțiți de Dumnezeu, nemântuiți de moarte, căci ce putea să ne aducă Hristos ca o persoană simplă omenească?”⁵

Preliminariile definirii dogmei hristologice în Biserică

Preocupările Părintelui Stăniloae cu privire la perioada de formare a dogmei hristologice în Biserica primară sunt concretizate într-o veritabilă analiză istorico-dogmatică despre: *Definiția dogmatică de la Calcedon*. Studiul întocmit pe această temă a fost publicat în revista *Ortodoxia*, cu prilejul împlinirii a 1500 de ani de la întrunirea Sinodului IV Ecumenic.⁶ Pe parcursul celor peste 40 de pagini de cercetare dogmatico-istorică, Părintele Profesor a articulat sistematic cele mai importante evenimente care au contribuit la definirea învățăturii de credință despre *Unirea Ipostatică* a celor două firi în Persoana Fiului lui Dumnezeu înomenit. Parcursul Părintelui Profesor pe care îl urmărește pentru a atinge subiectul propus vizează mai întâi problematica înțelegerii greșite a Persoanei Mântuitorului Hristos, evidențiată pe rând în tendințele eretice croite de Arie, Eustațiu al Antiohiei sau Apolinarie de Laodiceea.

Dacă trebuie să privim mai întâi gândirea lui Apolinarie, din perspectiva acestuia, Hristos Domnul este o singură natură (φυσος), pentru că este o singură persoană (προσωπον) simplă și nedespărțită. Iată cum descrie Părintele Stăniloae evoluția acestei tendințe hristologice: „Luptând împotriva învățăturii lui Origen și Arie, care vedeau în Logosul întrupat o ființă inferioară lui Dumnezeu, împotriva celei a lui Paul de Samosata, care reducea dumnezeirea lui Hristos la o simplă putere dumnezeiască, Apolinarie a voit să accentueze atât de mult că Hristos este Dumnezeu Cuvântul cel de o ființă cu Tatăl, încât a redus la minimum omenitatea Lui. Dar extremele se ating. Apolinarie susținea, într-un fel apropiat de Arie, că Logosul dumnezeiesc n-a luat natura omenească

⁵ IDEM, „Introducere” la: SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Scrieri – Partea I, Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr*, PSB 38, trad. Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1991, pp. 8-9.

⁶ Vezi: IDEM, „Definiția dogmatică de la Calcedon”, *Ortodoxia*, nr. 2-3/1951, pp. 295-440.

deplină, ci numai un trup însuflețit fără minte (la început vorbea numai de un trup fără suflet), locul minții luându-l El însuși. Dar pe când Arie restrângea umanitatea în Logos pentru a arăta că nu e o prea mare distanță între ea și El, pentru a evidenția că Hristos e numai făptură, Apolinarie făcea această pentru a evidenția că Hristos e aproape numai Dumnezeu. El spunea că «dacă Dumnezeu desăvârșit s-ar fi unit cu un om desăvârșit, ar fi fost doi, unul Fiul al lui Dumnezeu prin fire, altul prin punere». Evident, „nu pot coexista în unul și același subiect doi care să voiască contrariu unul altuia. Hristos nu e desăvârșit decât în desăvârșirea dumnezeiască, nu și omenească. Trupul Lui nu se mișcă de sine (ἰδιαζόντως). El este condus de Logos, care ține locul minții și formează împreună cu trupul o persoană. Unirea care s-a realizat prin Întrupare între Logos și trupul Său, e o «unire ființială», o «unire naturală»”.⁷ De bună seamă, formula clasică abordată de Apolinarie pentru a-și defini concepția despre unirea ipostatică este formulată astfel: „o singură fire a Cuvântului întrupată” care eronat a fost pusă până în secolul VI pe seama Sf. Atanasie cel Mare și preluată mai târziu, din păcate, cu sens ortodox, de Sf. Chiril al Alexandriei. Această frază conflictuală a constituit pentru o bună perioadă de timp mărunta discordie în sânul Bisericii Orientale. Dacă privim mai atent asupra acestei formule vom putea vedea că, Apolinarie manifesta o teamă nejustificată de a separa în Hristos cele două firi și se străduia să redea unitatea Cuvântului făcut trup într-o formă știrbită și incompletă, subiecte de altfel predilecte teologiei lui. Deci, în promovarea acestor idei, maniera lui Apolinarie de a aborda asemenea problematicii atinge, firește, o anumită elevație lingvistică și filozofică, el fiind convins că, dacă în Hristos divinul este separat de uman, mântuirea omului ar fi pusă în pericol. Prin urmare, Mântuitorul Hristos, considerat numai om, n-are nici o posibilitate să ne aducă salvarea,⁸ El neavând puterea nici să ne răscumpere de păcatele noastre, nici să învie.⁹ Ca atare, în vederea eliminării dualismului, pe care îl consideră incorect, Apolinarie propunea o formă extremă a hristologiei Logos-trup, considerând că Dumnezeu este o unitate compusă în formă umană.¹⁰ Afirmațiile sale sunt elocvente:

⁷ IBIDEM, pp. 296-297.

⁸ APOLINARIE, *De fide et incarn.*, 9, apud PROF. UNIV. DR. IRINEU POPA, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, *Iisus Hristos este Același, ieri și azi, și în veac*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2010, p. 207.

⁹ IDEM, *Anaceph.*, 9, 13, 20.

¹⁰ IDEM, *Ep. ad. Dionys.*, A. 9, ediția Lietzmann, p. 260.